

LÜBNAN-KÖRFEZ İLİŞKİLERİNDE HASSAS DENGELER VE SON DÖNEM GELİŞMELERİ

DR. TUBA YILDIZ

Öğretim Üyesi İSTANBUL ÜNİ.

“

Körfez- Lübnan ilişkilerini politik aktörler üzerinden değerlendirmek mümkündür. Çünkü zaman zaman bölgesel ilişkiler, Lübnanlı politikacılar tarafından kendi aralarındaki rekabeti lehlerine çevirme amacıyla değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda Saad Hariri'nin duruşuna paralel olarak Hariri'yle aynı blokta yer alan Dürzi lider Velid Canbolat ve Maruni Lübnan Güçleri Partisi lideri Samir Caca mesafeli olsa da Körfez girişimlerine yakın durmaktadır.

”

Geçtiğimiz mayıs ayında eski Lübnan Dışişleri Bakanı Şarbel Vehbe'nin, katıldığı bir televizyon programında Suudi gazeteci Selman Ensari ile yaptığı tartışma esnasında sarf ettiği sözler, Lübnan ve Körfez basınına çok sert bir şekilde yansdı. Genel anlamda Körfez ülkelerinin özelde de Suudi Arabistan'ın IŞİD'le birlikte diğer silahlı örgütleri fonlayarak Levant bölgesinde terör

ve şiddeti yaydıklarını ifade eden ve Cemal Kaşıkçı cinayetini soran Vehbe'nin yorumlarının yarattığı soğuk düş etkisi geçmeden, eski bakanın Ensari'yi kastederek “bir bedeviden hakaret duyuyorum” sözleriyle stüdyodan ayrılması, Lübnan ülke siyasetinin yeniden hareketlenmesine neden oldu. Cumhurbaşkanı Mişel Avn, Vehbe'nin sözlerinin kendisini bağladığı ve hükümeti temsil etmediğine dair hızlı bir açıklama yaparken, Saad Hariri misyonu gereği ve Körfez'le olan ilişkilerin anahtarı olması nedeniyle uzun bir savunma yaptı.

Hariri'nin “ölümcül hata” olarak nitelendirdiği yorumlar karşısında satır aralarında dilediği özre ülkenin Sünni müftüsü Lütfi Daryan da katılarak “Suudi Arabistan Kralı'na ve diğer Körfez Arap ülkelerine saldıran herkes, ilk etapta Lübnan'a saldıracaktır. Hakaret, iftira ve saldırı yoluyla kardeşler arasında nasil ilişkiler kurulabilir?” sözleriyle Hariri'ye destek verdi.

Ancak bu özürler yetmemiş olacak ki, bir gün sonra Şarbel Vehbe görevinden istifasını içeren dilekçesini cumhurbaşkanına sundu. Körfez tarafında ise Vehbe'nin sözleri hiç beklemeden Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) gündemine taşınarak bu sözlere tepkiler gösterildi ve bakandan "resmî özür" talep edildi. Riyad'ın Lübnan elçisini çağırmasından sonra Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Kuveyt ve Bahreyn de elçilerini çağırarak Vehbe'nin sözlerini "aşağılayıcı ve ırkçı" olarak nitelendirdiler ve bu tür yorumların kabul edilemez olduğunu belirttiler. Bu noktada Lübnan dışişleri bakanını istifaya götüren süreci her iki taraf açısından okumak gerekmektedir. Dolayısıyla Körfez ülkelerinin Lübnan'la olan politik ve kültürel ilişkilerinde terazinin zaman zaman bozulmasında siyasiler tarafından ortaya atılan bu tarz söylem ve

eylemlerin oynadığı rolün önemi de açığa çıkmaktadır.

KÖRFEZ'İN LÜBNAN YAPTIRIMLARININ PERDE ARKASI

Şarbel Vehbe'nin çıkışında hemen ilk akla gelen "Körfez'den Lübnan'a yaptırım uygulanır mı?" sorusuydu. Zira özellikle Suudi Arabistan'ın Lübnan politikasında zaman zaman aba altından sopa gösterdiği, hatta gerekli gördüğü yerde direkt müdahale ettiği bilinen bir durumdur. Vehbe de bu tarzı bildiğinden istifasını sunarken "Lübnan ve Lübnan halkı aleyhine kullanılmaması için bu kararı aldığını" özellikle belirtti. Lübnan aleyhine olabilecek sonuçların tahmini içinse Arap Baharıyla başlayan bölgesel krizlerin Lübnan-Körfez eksenindeki yansımalarına ve süreçte aktif olan iç dinamikleri hatırlamak yerinde olacaktır.

“

Özellikle Hizbullah'ın Suriye savaşına dâhil olması Şii yoğunluklu Bahreyn'de endişe uyandırdı ve hükümet kaynakları Hizbullah'ın Bahreyn'deki Şiiileri kışkırttığını öne sürdü. İddianın zemininde ise Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'ın Manama'daki protestolan desteklediğine dair yaptığı açıklamalar yatıyordu. Buna karşılık Lübnan tarafından herhangi yapıcı bir açıklama gelmeyince Hizbullah'a karşılık siyasi manevra olarak Lübnan'a bazı yaptırımlar uygulanması veya yardımların kesilmesi söz konusu oldu.

”

2011'de Suriye'de başlayan protestoların bir yıl içerisinde iç savaşa dönüşmesi karşısında Lübnan'dan beklenen tarafsızlık politikasında başarısız olunması nedeniyle Körfez ülkeleriyle ipler gerilmeye başladı.

Özellikle Hizbullah'ın Suriye savaşına dâhil olması Şii yoğunluklu Bahreyn'de endişe uyandırdı ve hükümet kaynakları Hizbullah'ın Bahreyn'deki Şiileri kışkırttığını öne sürdü. İddianın zemininde ise Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'ın Manama'daki protestoları desteklediğine dair yaptığı açıklamalar yatıyordu. Buna karşılık Lübnan tarafından herhangi yapıcı bir açıklama gelmeyince Hizbullah'a karşılık siyasi manevra olarak Lübnan'a bazı yaptırımlar uygulanması veya yardımların kesilmesi söz konusu oldu. Bu çerçevede 2012 yılı itibarıyla Lübnan'daki bazı gayrimenkul yatırımları askıya alınmış, ayrıca BAE ve Bahreyn ülkelerindeki Lübnanlıları sınır dışı edilmeye başlanmıştı.

Körfez'den Lübnan'ı sarsacak yatırım ise 2016 yılında Suudi Arabistan tarafından geldi. Riyad yönetimi Lübnan'a 4 milyar dolarlık askerî yardım yapacağına dair verdiği kararı geri çektiğine dair açıklama yaptı. Ardından da önce Suudi Arabistan sonra da BAE ve Kuveyt, vatandaşlarına Lübnan'a mecbur kalınmadıkça gidilmemesi, oradakilerin de acilen dönmeleri gerektiğine dair çağrılarda bulundular. Yaptırımlar, o dönem hem içeride çöp protestolarıyla uğraşan hem de gelirini büyük ölçüde turizmden sağlayan küçük bir ülke için kaldırılması ağır bir yük olarak karşısına çıktı.

Körfez'den gelen bu denli sert politikaların hiç şüphesiz kayda değer ve kendilerince meşru görülen bir arka planı vardı. Lübnan'ın Körfez politikalarına paralel tavırlar sergilememesi karşısında Körfez ülkeleri ciddi tutumlar takınmak durumunda kalıyordu. Örneğin, KİK'ten sonra Arap Birliği'nin yaptığı toplantıda Hizbullah'ı terör örgütü olarak ilan etmesi kararına Lübnan çekince koymuş, hatta dönemin dışişleri bakanı ve Hizbullah müttefiki Cibran Basil karar metnini kabul etmemiş, dolayısıyla Lübnan'dan beklenen destek gelmemişti. Aynı bağlamda Körfez için Hizbullah'ın Suriye savaşındaki görünürlüğü Lübnan'daki istikrarı da etkileyecekti. Bu düşünceyle de gayrimenkul yatırımları daha mütevazı seviyede ilerlemek durumunda kalmıştı.

“

2016 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Samir Caca'nın Körfez'den gelecek tepkiye rağmen Hariri'nin kararına karşı Hizbullah'ın adayı Mişel Avn'ı desteklemesi ilişkilerin çok da bağlayıcı olmadığını gösterirken, bir yıl sonra yine Caca'nın Körfez'le ilişkilerin yeniden inşası için Hariri'den rol çalması dikkatlerden kaçmadı.

KÖRFEZ'İN LÜBNAN EKONOMİ POLİTİĞİ

Körfez ülkeleri Lübnan'a yaptığı gayri menkul yatırımları ve turizm desteğiyle ekonomik katkı sağlamaktadır. Özellikle iç savaştan

sonra ülkenin kalkınması için bu ülkeler tarafından Lübnan'a ciddi anlamda altyapı desteği verildiği bilinmektedir. Bu noktada Refik Hariri'nin 1992 yılında başbakan olmasından sonra ülkeyi yeniden imar etmesi ve bu konuda Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkelerinden aldığı destek öne çıkmaktaydı. Bununla birlikte Körfez yatırımlarının Lübnan için yalnızca ekonomik fayda sağlamadığı da bir diğer gerçektir. Zira ekonomik destek siyasi olduğu kadar dinî himaye de sağlamaktadır. Maruni Patrik Bışara er-Rai'nin sık sık siyasi içerikli verdiği beyanatların aksine Sünni Müftü Lütfi Daryan politik söylemlerden uzak kalmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan yukarıda bahsedildiği üzere Suudi Arabistan ile olan kızışmada Daryan'ın söylemlerinin ön plana çıkması, Lübnan'daki Sünni temelli dinî kurumlara Riyad tarafından finansal destek sağlandığı göz önünde bulundurulduğunda çok garip karşılanacak bir durum değildir.

Öte yandan Körfez- Lübnan ilişkilerini politik aktörler üzerinden değerlendirmek mümkündür. Çünkü zaman zaman bölgesel ilişkiler, Lübnanlı politikacılar tarafından kendi aralarındaki rekabeti lehlerine çevirme amacıyla değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda Saad Hariri'nin duruşuna paralel olarak Hariri'yle aynı blokta yer alan Dürzi lider Velid Canbolat ve Maruni Lübnan Güçleri Partisi lideri Samir Caca mesafeli olsa da Körfez girişimlerine yakın durmaktadır. Bununla birlikte adı geçen siyasilerin bazı Körfez ülkelerine yakınlıklarının da pamuk ipliğine bağlı olduğu ve hızlı değişimlere

uğradığı söylenebilir. 2016 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Samir Caca'nın Körfez'den gelecek tepkiye rağmen Hariri'nin kararına karşı Hizbullah'ın adayı Mişel Avn'ı desteklemesi ilişkilerin çok da bağlayıcı olmadığını gösterirken, bir yıl sonra yine Caca'nın Körfez'le ilişkilerin yeniden inşası için Hariri'den rol çalması dikkatlerden kaçmadı. Aynı bağlamda Hariri'nin en büyük politik destekçisi Velid Canbolat'ın 2017 yılında Hariri'nin istifasında direkt Suudi Arabistan yönetimini suçlayarak hedef göstermesi müttefikini zor duruma soktu fakat Şarbel Vehbe'nin sürpriz hamlesinden sonra, Suudi Arabistan konsolosuyla gerçekleştirilen görüşmeye gidenlerin arasında Velid Canbolat'ın oğlu Teymur da yer aldı. Dolayısıyla Körfez- Lübnan arasındaki en önemli köprü'nün hâlen Hariri ailesi ve dolayısıyla Saad Hariri olduğu söylenebilir. Diğer aktörler ise iç gelişmeler bağlamında bir pozisyon belirlemeyi tercih etmektedirler.

Arap Baharı'yla birlikte büyük oranda istikrasız hâle dönüşen ülkelerin oluşturduğu bölgesel gündemlerin yanı sıra yeni nesil Körfez liderlerinin de etkisiyle Lübnan meselesinin bölgesel siyasette daha geri planda kaldığı söylenebilir. Her ne kadar 2017 yılında Hariri'nin Riyad'dan sunduğu istifası Suudi Arabistan Velihaht Prensi Muhammed bin Selman'ın kraliyet ailesinin içinde başlattığı tutuklama ve gözaltı dalgasının bir parçası olarak görülse de bu iddia her iki tarafta da yankı bulmadı. Velihaht Prens Selman'ın mevcut durumda İran'la mücadelesinde Yemen'de yürüttüğü vekâlet savaşının şimdilik daha ön planda olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Riyad ile diğer Körfez ülkeleri Lübnan'daki etkisini de tamamıyla kaybetmek istememektedir. Bu durum 2018 seçimlerinde Sünni blok lideri Hariri'nin parlamentoda güç kaybetmesi ve Hizbullah'ın daha fazla siyasi güç kazanması sonrasında daha fazla açığa çıktı. Hariri hü-

kümeti kurduktan sonra da Lübnan'a Körfez'den yoğun ziyaretler gerçekleşti. Bu bir anlamda Lübnan'a yönelik iki yıldır süren bazı Körfez ülkelerinin ambargolarının kaldırılacağına dair de bir mesajdı. Lübnan tarafında ise Hariri hükümeti istifa ettiği 2019 yılına kadar, Körfez ülkelerinin Lübnan'da yeniden artan etkinliğini memnuniyetle karşıladığına yönelik açıklamalar yapmıştır.

Lübnan'ın değişmeyen siyasi durumu olarak son dokuz aydır hükümeti kurmaya çalışan Hariri, Avn ve Hizbullah karşısında yine Körfez'in desteği aramaya devam etmektedir. Şubat ayında Abu Dabi ve Doha'ya yaptığı üst üste ziyaretlerin ardından Hariri'nin Suudi Arabistan Velihaht Prensi Selman'la bir araya gelmesi, Hariri'nin Lübnan siyasetindeki etkisinin Körfez ülkeleriyle sürdürülen ilişkilere de bağlı olduğuna işaret etmektedir. Bu siyasi gerçekliğin yanı sıra Lübnan'ın mevcut durumda yaşadığı çok boyutlu ekonomik krizi yönetebilmesinde Körfez ülkelerinin sermayesine de duyduğu ihtiyaç belirgindir. Bu nedenle yalnızca Hariri değil Körfez ülkeleriyle mesafeli ve hatta sorunlu ilişkilere sahip bazı muhalif aktörler dahi Körfez ülkeleri ve Lübnan ilişkilerini bozma potansiyeline sahip eylem ve söylemleri hızlıca ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Sonuç olarak, tüm bu faktörler ve Körfez ülkeleriyle Lübnan arasındaki ilişkiler dikkate alındığında Körfez bölgesinin en önemli gücü Riyad yönetiminin kaybedilmemesi amacıyla dışişleri bakanının feda edilmesi, şu an için Lübnan siyasetinde rasyonel olarak değerlendirilmektedir. ■